

Reversion and Non-Reversion from Prostitution: Narratives of Prostitute Women in Tehran

Mohaddeseh Kamyar*
Somayeh Khorasani**

This article aims to analyze the reversion from or continuation of prostitution based on the narratives of prostituted women in Tehran. The examination of participants' experiences in the process of prostitution, encompassing the stages of initiation, continuation, and reversion, forms the main framework of the study. It explores the contexts of the formation, persistence, and stop of prostitution from the 10 perspectives of women engaged in it. The research adopts a qualitative approach, utilizing narrative analysis and thematic analysis. Participants were selected based on purposive sampling. The findings indicate that dysfunctional families, homelessness, lack of suitable housing, and absence of religious beliefs or ethical frameworks are key factors contributing to entry into prostitution. The inability to meet basic needs, economic pressures, pursuit of a specific lifestyle, psychological and emotional factors, and fulfillment of sexual needs are primary components sustaining women's involvement in such relationships. Conversely, emotional attachments, fulfillment of essential needs, self-valuing, enhanced self-worth, strengthened ethical boundaries, and religious beliefs are significant factors facilitating exit from prostitution.

Keywords: Prostitution, Narrative Analysis, Reversion, Prostituted Women.

Introduction

Prostitution, as a social issue, is rooted in economic, cultural, and

* Corresponding Author: Ph.D Student in Women's Studies, Qom University of Religions and Denominations, Iran.

mo.kamyar313@gmail.com

** Assistant Professor, Department of Women's Studies, Faculty of Women and Family, Qom University of Religions and Denominations, Iran.
s.khorasani@urd.ac.ir

gender inequalities within societies. This phenomenon, often accompanied by significant physical and psychological harms, not only impacts the lives of the women involved but also negatively affects the social fabric and moral values of society. In Iran, despite legal and law enforcement efforts to combat prostitution, its presence persists in major cities. Understanding the causes, contributing factors, and pathways to exiting prostitution requires a comprehensive and multidimensional approach. Exploring the lived experiences of women involved, particularly in the process of reversion, can contribute to designing more effective support and empowerment programs. This study aims to narratively analyze the experience of reversion from prostitution in Tehran, striving for a deeper understanding of this process through detailed examination of women's narratives. The research can assist policymakers, social workers, and other stakeholders in developing more effective interventions to support women engaged in prostitution. The study of prostitution through various sociological, psychological, and women's studies perspectives has illuminated multiple dimensions of this phenomenon. Feminist theories analyze prostitution as a consequence of patriarchal power structures and the exploitation of women, arguing that it is not a freely chosen act but a result of coercion and inequality. Economic theories emphasize the role of poverty, unemployment, and economic disparities in driving women toward prostitution, viewing it as a means of survival for some. From a psychological perspective, childhood trauma, sexual abuse, and lack of emotional support can contribute to women's engagement in prostitution, highlighting the need for therapeutic and psychological support.

Numerous studies in Iran have explored the causes, consequences, and strategies to address prostitution. Some have focused on social and economic factors leading to women's entry into prostitution, while others have examined the lived experiences and challenges faced by these women. Qualitative studies using in-depth interviews and narrative analysis have provided deeper insights into the perspectives, emotions, and motivations of women involved. These studies indicate that factors such as addiction, violence, homelessness, and lack of social support contribute to the continuation of prostitution. Additionally, hope for a better life, financial independence, and seeking affection can sustain this condition. Conversely, factors such

as attitudinal changes, improved living conditions, emotional and social support, and finding meaning and purpose in life can facilitate reversion from prostitution.

Methodology

This study employed a qualitative approach to deeply and comprehensively explore the experience of reversion from prostitution. Narrative analysis was used as a tool to understand the stories and lived experiences of women involved. Purposive sampling was conducted to ensure maximum diversity in participants' personal and social characteristics. In-depth, semi-structured interviews were conducted with prostituted women in Tehran who had experienced reversion from this condition. Efforts were made to create a safe and supportive environment during interviews to enable participants to freely share their experiences. The interview questions were designed to cover various dimensions of the prostitution experience, including factors influencing entry, continuation, and exit.

Data were analyzed using thematic analysis, which involves identifying, analyzing, and reporting patterns within the data. The thematic analysis process included the following steps:

Familiarization with the data: Repeated and thorough reading of interview transcripts to gain a deep understanding of the content.

Initial coding: Identifying and labeling key concepts and patterns in the data.

Theme searching: Organizing codes into broader, related themes.

Theme reviewing: Evaluating and refining themes to ensure validity and coherence.

Defining and naming themes: Providing clear and concise descriptions of each theme.

Reporting findings: Presenting a summary of the main themes supported by data evidence.

To ensure the validity and reliability of the study, multiple methods were employed, including peer review, participant validation, and data triangulation. In peer review, the analysis results were evaluated by other researchers specializing in the field. In participant validation, findings were shared with participants to obtain their feedback on the accuracy and validity of the results. Data triangulation involved using

multiple data sources (e.g., interviews, documents, and observations) to validate and strengthen the findings.

Findings

The findings reveal that the experience of prostitution for women involved is a complex and multidimensional process influenced by individual, familial, social, and economic factors. In the initiation stage of prostitution, the following factors were identified as significant:

Lack of familial and social support: Participants from dysfunctional families lacking emotional and financial support were more vulnerable to entering prostitution. These women often sought alternatives to address their emotional and financial deficits outside the family.

Experiences of violence and abuse: Women who experienced physical, sexual, or emotional violence during childhood or adolescence were more likely to engage in prostitution. Such traumatic experiences can lead to reduced self-esteem, depression, and other psychological issues, making women more susceptible to exploitation.

Economic hardship and poverty: Women facing severe economic challenges and unable to meet their or their family's basic needs often viewed prostitution as a solution to financial difficulties. Lack of suitable job opportunities and necessary skills frequently forced these women into prostitution.

Influence of friends and peers: Women connected with friends or peers involved in prostitution were more likely to engage in it themselves. Peer influence can promote positive attitudes toward prostitution and facilitate entry into this activity.

In the continuation stage of prostitution, the following factors were identified as sustaining involvement:

Dependence on drugs and alcohol: Women dependent on drugs or alcohol were more likely to remain in prostitution. Addiction can reduce behavioral control, increase vulnerability to abuse and violence, and diminish motivation to exit prostitution.

Lack of social support and alternative opportunities: Women without strong social support or alternative income sources were more likely to stay in prostitution, often feeling they had no other means to meet their needs.

Fear of retaliation and violence: Some women continued prostitution due to fear of retaliation or violence from clients or traffickers, living in threatening and dangerous conditions with no perceived escape.

In the reversion stage from prostitution, the following factors were identified as facilitating exit:

Emotional and social support: Women who received strong emotional and social support from family, friends, partners, or professionals were more likely to exit prostitution. Such support can enhance self-esteem, reduce depression, and strengthen motivation for change.

Employment and educational opportunities: Access to suitable employment and educational opportunities increased the likelihood of exiting prostitution by addressing economic needs, fostering independence, and improving quality of life.

Treatment for addiction and mental health issues: Women who sought treatment for addiction and mental health issues were more likely to exit prostitution. Treatment can reduce substance dependency, improve mental health, and enhance coping abilities.

Changes in attitudes and values: Women who shifted their attitudes and values, recognizing the importance of their health, safety, and well-being, were more likely to exit prostitution. These changes can increase motivation to leave prostitution and build a new life.

Discussion and Conclusion

The findings align with previous studies on prostitution, highlighting its multifaceted nature and the need for a comprehensive approach to address it. The experience of prostitution is fraught with challenges and harms, necessitating holistic support. Based on the findings, intervention programs for preventing prostitution and supporting affected women should focus on strengthening family structures, reducing poverty and inequality, providing education and employment opportunities, and offering psychological and social support. Policymakers and non-governmental organizations should collaborate to design and implement programs to empower prostituted women and provide suitable employment opportunities. These programs should address the specific needs of affected women, equipping them with skills to secure jobs and build new lives. Additionally, awareness campaigns about the risks of prostitution and prevention strategies

should be promoted, particularly targeting youth and adolescents to encourage informed decision-making.

This study faced limitations, such as a limited sample size and a focus on women in Tehran, which restricts the generalizability of the findings. Employing mixed methods (qualitative and quantitative) could provide a more comprehensive understanding of the phenomenon. Future research should use larger and more diverse samples to explore various dimensions of prostitution and reversion in other communities.

References

- Braun, V., & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Kalantari, Samad et al. (2005) The relationship between poverty, law-breaking, and the formation of social harm. *Social Welfare Quarterly*, 5(18), 65–90. (In Persian)
- Kermani, Mehdi; BahraVan, Hossein (2017) Prostitution: Social imposition or personal choice; A qualitative analysis. *Social Work Research Journal*, 12, 143–184. (In Persian)
- Larijani, Mahsa; Mirhosseini, Zahra (2019) The hidden half of prostituted women's lives. *Strategic Studies of Social Issues*, 25, 45–64. (In Persian)
- Madani Ghahfarokhi, Saeed (2017) *Sociology of prostitution: Examining social harms* (4th ed.). Tehran: Parseh Book. (In Persian)

فصلنامه علمی «پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی»

شماره دوازدهم، تابستان ۱۴۰۳: ۱۱۱-۸۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵

نوع مقاله: پژوهشی

بازگشت و عدم بازگشت از روسپیگری

به روایت زنان روسپی شهر تهران

محدثه کامیار*

سمیه خراسانی**

چکیده

این مقاله با هدف تحلیل بازگشت از روسپیگری یا ادامه آن به روایت زنان روسپی شهر تهران به نگارش درآمده است. بررسی تجربیات مشارکت‌کنندگان در فرآیند روسپیگری، در سه مرحله شروع، استمرار و بازگشت از تن‌فروشی، چهارچوب اصلی مقاله را تشکیل داده است که ضمن آن به بررسی و واکاوی زمینه‌های شکل‌گیری، تداوم و انصراف از آن از منظر زنان درگیر روسپیگری پرداخته است. رویکرد تحقیق حاضر، کیفی و روش آن تحلیل روایت و تجزیه و تحلیل مضامین آن است و مشارکت‌کنندگان براساس منطق نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد خانواده نابسامان، بی‌پناهی و نداشتن مکان مناسب برای سکونت، نداشتن چهارچوب‌ها و باورمندی مذهبی بسترهای مؤثر در ورود به روسپیگری هستند. عدم تأمین نیازهای اساسی، عوامل اقتصادی و تلاش برای دستیابی به سبک رفاه خاص، زمینه‌های روانی و عاطفی و تأمین نیاز جنسی نیز از مؤلفه‌های اصلی هستند که باعث ماندگاری زنان در این نوع روابط می‌شوند و در نهایت علقه‌های عاطفی، تأمین نیازهای ضروری، اهمیت دادن به خود و احساس خودارزشمندی، پررنگ شدن حریم‌ها و چهارچوب‌های اخلاقی یا باورمندی مذهبی مؤلفه‌های مؤثر در خروج از این روابط برای زنان روسپی می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: روسپیگری، تحلیل روایت، بازگشت‌پذیری، زنان تن‌فروش.

* نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری رشته مطالعات زنان، دانشگاه ادیان و مذاهب قم، ایران

mo.kamyar313@gmail.com

** استادیار گروه مطالعات زنان دانشکده زن و خانواده دانشگاه ادیان و مذاهب قم، ایران s.khorasani@urd.ac.ir

بیان مسئله

روسپیگری یک رفتار پرخطر جنسی است که در اقشار مختلف زنان و در دامنه سنی متنوعی وجود دارد. از دیدگاه برخی جامعه‌شناسان مانند ژرژگوریویچ^۱، روسپیگری یک پدیده اجتماعی با ابعاد مختلف و مبهم است که پیچیدگی‌ها و لایه‌های مختلف دارد و علاوه بر آن همراه با تحقیر و بهره‌کشی جنسی از زنان است (مهajer، ۱۳۸۰: ۳۲).

تاکنون گزارش جامع و دقیقی از سوی مراجع رسمی پیرامون روسپیگری در ایران ارائه نشده است و باتوجه به غیرقانونی بودن روسپیگری در کشور نمی‌توان آمار دقیقی ارائه کرد. سازمان بهزیستی کشور طی گزارشی در سال ۱۳۹۵ میانگین سن روسپیگری را زیر ۲۵ سال اعلام کرد. روسپیگری منحصر به زنان مجرد نیست و ۱۲ درصد روسپیان، زنان متأهل هستند. طبق این گزارش مردان متأهل ۴۰ درصد مشتریان زنان روسپی را تشکیل می‌دهند. در همان سال حدود ۲۲۰۰ زن تن‌فروش به مراکز بازپروری ارجاع داده شده‌اند که نزدیک به ۳۰ درصد از این افراد برای چندمین بار وارد این مراکز شده بودند^۲. سودآوری بازار تن‌فروشی باعث توسعه روزافزون این صنعت در سطح جهانی شده است. مقوله روسپیگری از این جهت که خود یک آسیب اجتماعی است کانون توجه پژوهشگران علوم اجتماعی قرار گرفته است. از سوی دیگر آنچه ضرورت پرداختن به این موضوع را دوچندان می‌سازد آثاری است که روسپیگری به جامعه تحمیل می‌کند. تبعاتی مانند فروپاشی خانواده، بیماری‌های مقاربتی، اعتیاد، افزایش فرزندان بی‌سرپرست و... از دیگر تبعات خانوادگی و اجتماعی روسپیگری برشمرده شده است.

آنچه در این میان اهمیت بیشتری دارد واکاوی زمینه‌ها و علل شکل‌گیری این پدیده است. در فهم و تحلیل چهارچوب‌مند از رفتار روسپیگری اینکه چه زمینه یا عاملی سبب تشدید مانایی و عدم پایان‌پذیری آن می‌شود کاملاً تعیین‌کننده خواهد بود. در این پژوهش به بررسی عوامل مؤثر در برگشت‌پذیری زنان روسپی و عدم برگشت‌پذیری آنها می‌پردازیم.

بنابر آنچه گفته شد هدف از این پژوهش بررسی زمینه‌ها و عوامل مؤثر بر تن‌فروشی و مراحل آن از یک‌سو و بررسی عوامل مؤثر بر بازگشت زنان از روسپی‌گری به روابط سالم از سوی دیگر و همچنین عواملی که زنان تن‌فروش را همچنان در این نوع کژکاری

1. Georges Gurvitch

2. <http://www.isa.org.ir>

اجتماعی باقی ننگه می‌دارد؛ در روایت زنان تن‌فروش است. بر این اساس سؤال اصلی این تحقیق آنست که بازگشت و عدم بازگشت از روسپیگری به روایت زنان روسپی شهر تهران چگونه است؟

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

از آنجا که این موضوع از پیشینه غنی برخوردار است، به نظر می‌رسد دسته‌بندی موضوعی، می‌تواند به گونه بهتری پژوهش‌های پیشین را ارائه نماید. روسپیگری، فروش تن در ازای دریافت پول، دارو یا مواد مخدر است (monto, 2004:162). در تعریف اسکات و مارشال، مفهوم مرکزی جلب توجه جنسی با هدف کسب پاداش مالی است که توسط فرد روسپی انجام می‌گیرد (Scott & Marshall, 2005: 75). امروزه روسپیگری در قامت یک مسئله اجتماعی است که معلول تسلسل عوامل بیرونی متعدد، به‌خصوص عوامل خانوادگی و اجتماعی به شمار می‌رود و خود زمینه مشکلات، انحرافات و جرایم بسیاری همچون الکلیسم، اعتیاد به مواد مخدر، ازهم‌پاشیدگی خانوادگی، افزایش نوزادان نامشروع بدون پدر، شیوع بیماری‌های مقاربتی و... در سطح اجتماع خواهد بود. علاوه بر تأمین نیازهای ضروری، گرفتن تأیید و اعتماد به نفس از جنس مخالف و رسیدن به هیجان جنسی و دستیابی به حس برابری نیز از عوامل مؤثر بر روسپیگری می‌باشد (حمزه‌علی، ۱۳۹۳: ۶۶). تحقیر و بی‌توجهی والدین (ربانی خوراسگانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۷) و تربیت نادرست و نابسامانی محیط خانوادگی از جمله عوامل مؤثر بر فرار دختران است که زمینه‌ساز روسپیگری می‌باشد (بلالی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۴). در واقع دال مرکزی روسپیگری «برون‌داد درگیری در چرخه فقر، بی‌پناهی و بهره‌کشی جنسی» می‌باشد.

به‌طور کلی از بررسی پژوهش‌های انجام شده با رویکرد روانشناختی می‌توان گفت از نظر شیوه مقابله متمرکز بر هیجان، زنان روسپی با زنان عادی متفاوت هستند و در مواجهه با مشکلات احساس درماندگی بیشتری می‌کنند و میزان نگرانی همراه با اضطراب در این افراد بیشتر است (زارعی‌دوست و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۱) و از نظر ویژگی‌های شخصیتی هیجان‌طلبی زنان روسپی بیشتر است (انصاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۲) و از گشودگی کمتری نسبت به سایر زنان برخوردارند و در واقع روسپیگری ناگزیری اجتماعی برای آنان است (صیدی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۸). احساس گناه و غفلت جنسی تأثیر زیادی بر

اعتیاد جنسی دارد (رفیعی، ۱۳۹۹: ۲۳) و کسانی که در کودکی مورد سوءاستفاده جنسی قرار گرفته‌اند دو برابر بیشتر در معرض روسپیگری هستند (بگیان کوله‌مرزی، ۱۴۰۱: ۴۳). از مجموعه پژوهش‌های انجام‌شده از دیدگاه تاریخی نیز باید گفت ساختار جامعه روسپیان از ساختار درباری به درون‌مردمی و از سنتی به مدرن تغییر کرده است. در برخی از دوره‌های حکومتی و سلطنتی مانند عصر صفوی روسپیگری شغلی مستقل محسوب می‌شده است و مالیات زیادی نیز به آن تعلق می‌گرفته و به همین دلیل منبع مالی خوبی برای دولت محسوب می‌شده است (شاردن، ۱۳۳۵: ۱۲۳).

در بررسی نقش عاملیت فرد و ساختار در پدیده روسپیگری هم به‌نظر می‌رسد هر دو تعیین‌کننده هستند لکن بعضی پژوهش‌ها نقش ساختار و بعضی دیگر نقش فرد را برجسته‌تر می‌دانند. فقر از مهم‌ترین عواملی است که اکثر پژوهش‌ها به آن اشاره کرده‌اند. روابط نابسامان خانوادگی و عدم تأمین نیاز عاطفی فرد در کودکی، عدم تأمین نیاز عاطفی زن از سوی همسر (مسلمی بیده‌ندی، ۱۳۹۲: ۴۳) باورها و اعتقادات فرد و طبق مد بودن و اصلی شدن نیازهای فرعی (ربانی خوراسگانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۹) هم از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر این پدیده عنوان شده است که عاملیت فرد را مؤثرتر می‌داند. از نظر بعضی رویکردها مانند فمینیسم رادیکال، زنان روسپی امکان انتخاب ندارند و به نوعی تحت تأثیر جبر اجتماعی به روسپیگری روی می‌آورند که حاصل ستمگری و نابرابری اجتماعی است. فمینیسم رادیکال نقشی برای فرد قائل نیست و ساختار را در روسپیگری تعیین‌کننده می‌داند. در واقع روسپیگری به‌منزله استیصال است و فرد قدرت انتخاب ندارد (لاریجانی و میرحسینی، ۱۳۹۸: ۲۱). روسپیگری در چرخه‌ای از بهره‌کشی جنسی و فقر و تأمین نیازهای اقتصادی و عدم حمایت اجتماعی و خانوادگی است، زمینه بروز روسپیگری را به‌لحاظ ساختاری فراهم می‌کند (کرمانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۸).

با بررسی پژوهش‌های صورت گرفته بنظر می‌رسد عمده این پژوهش‌ها از یک منظر و یک بعد به موضوع پرداخته‌اند و نوعاً در پی بررسی نسبت یک مقوله یا متغیر با روسپیگری بوده‌اند. تفاوت پژوهش حاضر با تحقیقات گذشته در این است که سعی دارد با نگاهی جامع‌تر به زمینه‌ها و عوامل شکل‌گیری و استمرار آن از منظر زنان تن‌فروش بپردازد. بر این اساس در مصاحبه با زنان تن‌فروش و با روش تحلیل روایت برای بررسی

مجموعه‌ای از عوامل استفاده می‌کند که زمینه ورود افراد به فعالیت تن‌فروشی را فراهم می‌کند، همچنین عواملی که زنان را به تن‌فروشی سوق می‌دهد؛ و در نهایت، مجموعه‌ای از عوامل که به زنان کمک می‌کند تا از وابستگی به این فعالیت خارج شوند را مورد بررسی قرار می‌دهد.

روش تحقیق

تحلیل روایت روشی برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی در علوم اجتماعی می‌باشد که امروزه نسبت به گذشته اقبال بیشتری به آن وجود دارد. تحلیل روایت به‌نوعی کنکاش و تحلیل تجربه‌های واقعی و برساخت افراد بر مبنای روایت و بازگویی آن به همان صورت است. در این روش پژوهشگران فرایندها را به صورت دنباله‌دار و در یک ترتیب زمانی کشف می‌کنند. آنچه امکان استفاده از روایت را در تحقیقات اجتماعی فراهم می‌سازد، ویژگی‌های خاصی است که این روش دارد. از جمله بررسی طولی رویدادها براساس یک روند زمانی که دارای شروع، تداوم و پایان است که در روش تحلیل روایت وجود دارد (thompson, 1978: 26).

در این پژوهش مشارکت‌کنندگان (نمونه آماری) شامل ۱۰ نفر بودند که با در نظر گرفتن حداکثر تنوع به شیوه نمونه‌گیری هدفمند و معیارمند انتخاب شدند. روش تحلیل یافته‌ها و مضامین مطابق روش ارائه شده توسط بروان و کلارک و براساس مراحل زیر است: آشنایی با متن، ساخت کدهای اولیه، یافتن مضامین، تعریف مضامین با استفاده از مفاهیم و گزارش یافته‌ها (Braun & Clarke, 2006: 143). برخی از مشارکت‌کنندگان در گذشته تن‌فروش بوده‌اند، برخی دیگر همچنان از این راه کسب درآمد می‌کنند، بعضی مسئول خانه‌های تیمی یا به اصطلاح «خاله» هستند و طیف دیگری از زنان در خیابان‌ها فعالیت می‌کنند. از نظر تنوع نمونه: متأهل، مجرد، مطلقه، دارای فرزند، با سابقه سقط و حتی زنانی که با وجود شغل و درآمد به این کار ادامه می‌دهند را تشکیل می‌دهند. مشارکت‌کنندگان افراد بالغ (بیش از ۱۸ سال) هستند که می‌توانند درباره تجربیات خود صحبت کنند. مصاحبه با کسانی انجام شده که تجربه تن‌فروشی داشته و در گرمخانه‌ها و سامان‌سراها شهر تهران (تحت نظارت شهرداری) و مراکز حمایتی تحت نظارت بهزیستی حضور داشته‌اند و یا در خانه‌های گروهی حضور

داشته و به دلایل متعدد به شکل گروهی و در قالب شبکه فعالیت می‌کنند و یا به صورت فردی اقدام به تن‌فروشی کرده‌اند. از این رو از تنوع طبقات اجتماعی و اقتصادی مختلف برخوردارند. مشارکت‌کنندگان به نحو تصادفی و گلوله برفی انتخاب نشده‌اند، بلکه براساس مفاهیم کشف شده در چند مصاحبه اول و جهت رفع خلأ مفهومی یا تقویت ابعاد و خصیصه‌های مفاهیم و مقوله‌های آشکار شده از مصاحبه‌های پیشین انتخاب شدند (محمدپور، ۱۳۹۲: ۴۱). در حال حاضر با توجه به گسترش فضای مجازی، دسترسی آسان و امکان بازاریابی غیر حضوری، روسپیگری مخفی‌تر از گذشته شده و از این رو مراجعه حضوری به زنان تن‌فروش را مشکل‌تر نموده است. برای مصاحبه با این افراد فرآیندی پیچیده و طولانی طی شده تا امکان دسترسی به آنها و مراکز نگهداری آنان به وجود آید.

جدول ۱- ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان

کد	نام	سن	اهلیت	سابقه ازدواج و تاهل	تعداد فرزند
۱	مینا م	۳۳ سال	شیراز	۱۲ سال و طلاق	۲ دختر
۲	بهناز ب	۵۰ سال	سنندج	طلاق	-----
۳	پروانه پ	۴۲ سال	تهران	۴ سال و زندان	----
۴	جواهر ج	۴۰ سال	تهران	۱ سال با یک همسر و فوت ۵ سال با همسر دیگر	۳ فرزند
۵	عشرت ع	۴۰ سال	تویسرکان	۱۶ سال طلاق	۲ فرزند
۶	مریم م	۲۳ سال	اهواز	مجرد	-----
۷	نجمه ن	۲۹ سال	بجنورد	۷ سال طلاق	۳ فرزند
۸	مونا م	۵۰ سال	قزوین	۵ سال، خروج از منزل	۲ فرزند
۹	هاجره ه	۳۱ سال	قم	۱ سال طلاق	-----
۱۰	رویا ر	۴۱ سال	اندیمشک	۲۰ سال در حال طلاق	۲ فرزند

یافته‌های تحقیق

در تبیین پدیده‌هایی همچون روسپیگری و تشریح علل بروز یا تشدید آن دو رویکرد اساسی در میان تحلیل‌گران علوم اجتماعی وجود دارد. در یک رویکرد پژوهشگر

به دنبال عامل یا عوامل اصلی بوده و آسیب را نوعاً از یک منظر تک‌ساحتی جست‌وجو می‌کند. این رویکرد با در نظر گرفتن چرخه علل، آن را زنجیره‌ای به هم پیوسته می‌داند که با تحلیل علّی معلولی می‌توان به ریشه‌های اصلی بروز عارضه دست یافت. از این منظر آسیب‌های اجتماعی از یک نقطه قابل شناسایی آغاز شده و در مقاطع مشخص با بروز دیگر عوامل و زمینه‌ها تشدید پیدا می‌کنند. بر این اساس می‌توان مراحل پدیدایی و تقویت آن را در یک زنجیره علّی به صورت پیوستاری تبیین و تفسیر نمود. رویکرد دوم پدیده‌های اجتماعی را عمدتاً معلول چند علت می‌داند. در این رویکرد به‌طور همزمان عوامل و بسترهای فردی یا ساختاری در بروز پدیده و تقویت آن اثرگذار هستند و نمی‌توان به صورت خطی عارضه‌های اجتماعی را تبیین کرد. بر این اساس تحلیل تک‌عاملی و تک‌ساحتی از عارضه‌های اجتماعی از دقت کافی برخوردار نبوده و نقش سایر علل را در نظر نمی‌گیرد. بنابراین هم در شکل‌گیری و هم در تشدید یک پدیده اجتماعی بایستی توأمان به مجموعه مؤلفه‌ها توجه کرد.

پژوهش حاضر از رویکرد دوم پیروی می‌نماید. بر این اساس در یک نگرش کلی، مقوله روسپیگری در سه مرحله قابل بازخوانی است. مرحله اول که همان ورود است. مرحله دوم که از آن به استمرار یاد می‌شود بیانگر مقطع تقویت و ماندگاری در آن بوده و مرحله سوم بازگشت و انصراف از فعالیت روسپیگری را بیان می‌کند.

در مرحله اول یا همان پدیدایی روسپیگری در زنان نقش زمینه‌ها بطور هم عرض مورد توجه قرار دارد. این عوامل اگرچه بی‌ارتباط از یکدیگر نبوده و در نسبت با یکدیگر می‌تواند به تقویت معنادار منجر شود اما نقش استقلال‌ی هر یک نباید مغفول واقع شود. در مرحله اول که مرحله ورود زنان به فعالیت روسپیگری است از سه زمینه خانواده نابسامان، نداشتن چهارچوب و مذهب و بی‌پناهی و نداشتن مکان امن بحث می‌شود. مرحله دوم که داداگی و استمرار فعالیت روسپیگری است بر چهار عامل اصلی استوار است که عبارتند از بی‌پناهی و نداشتن مکان امن، تأمین نیاز عاطفی، تأمین نیاز جنسی و سبک درآمد خاص. مرحله سوم که خروج از روسپیگری است شامل چهار مؤلفه اصلی است که عبارتند از برطرف شدن نیازهای ضروری، تعلق عاطفی، اهمیت به خود و خودارزشمندی‌پنداری و پررنگ شدن چارچوب‌ها و حریم‌ها.

جدول ۲- مراحل و مولفه های ورود و خروج به روسپیگری

مرحله	مؤلفه‌ها
مرحله اول: ورود	خانواده نابسامان / نداشتن چهارچوب و مذهب / بی‌پناهی و نداشتن مکان امن
مرحله دوم: تقویت و استمرار	بی‌پناهی و نداشتن مکان امن / تأمین نیاز عاطفی / تأمین نیاز جنسی / سبک درآمد خاص
مرحله سوم: خروج	برطرف شدن نیازهای ضروری / تعلق عاطفی / پررنگ شدن چارچوب‌ها و حریم‌ها / خودارزشمندی پنداری

ورود

در مرحله ورود، به عوامل زمینه‌ساز روسپیگری پرداخته می‌شود. این عوامل که عمدتاً مرتبط به بسترهای رشد افراد می‌شود نقش مقدماتی را دارند که به تدریج اثر خود را برجای می‌گذارند. نحوه تأثیر عوامل زمینه‌ساز همچون ضربات کوچک مستمر است که تکرار و استمرار آن در ورود به مقوله روسپیگری عاملیت دارد. مقدمات و زمینه‌های ورود به تن فروشی در چند دسته قرار می‌گیرند. یکی از آنها خانواده نابسامان است. خانواده نابسامان خانواده‌ای است که در کارکردهای موردانتظار از آن مانند مراقبت و نظارت، محبت و احترام، تأمین مایحتاج زیستی و فراهم‌سازی بستری برای رشد دچار اختلال می‌شود. این نابسامانی ممکن است در خانواده مبدأ یا خانواده فرزندیاب به وجود آید. خانواده مبدأ خانواده‌ای است که فرد در آن رشد کرده است و خانواده‌ای که با ازدواج تشکیل می‌شود خانواده فرزندیاب است.

یکی از مواردی که کارکردهای موردانتظار خانواده را دچار اختلال می‌کند اعتیاد است. هنگامی که والدین یا همسر دچار اعتیاد هستند اولویت‌گذاری خانواده در تأمین نیازها جابه‌جا شده و تأمین موادمخدر جایگزین نیازهای سابق می‌شود. این خود زمینه‌ای را برای شکل‌گیری تجربه‌های اولیه تن‌فروشی بوجود می‌آورد:

«اولین بار به خاطر پدرم فرار کردم خرجی نمی‌داد معتاد بود» (کد ۳)

در برخی موارد فرزندان تبدیل به ابزاری برای تأمین هزینه‌های اعتیاد می‌شوند. در چنین موقعیتی نه تنها وضعیت فرزندان و اعضای خانواده و نیازهای آنها اهمیتی پیدا

نمی‌کند بلکه دختر یا همسر وسیله‌ای برای تأمین موادمخدر می‌گردد. از این‌رو با انگیزه استفاده ابزاری از جنس مؤنث در خانواده برای تأمین موادمخدر تجربه‌های اولیه روسپیگری شکل می‌یابد:

«اولین بار وقتی پول نداشتیم صاحب جنس اومد منزل ما و به همسرم گفت

زنت با من بیاد، همسرم گفت باهانش برو، هر دو مون خمار بودیم.» (کد ۱)

«منبع درآمد پدرم بودم، می‌گفت با پسرا ارتباط داشته باش که به او مواد

بدهند، خودش پسرا رو می‌آورد خونه» (کد ۶)

«شوهرم معتاد بود، دوستاشو می‌آورد خونه که با من رابطه داشته باشن و

به جاش پول بگیره» (کد ۵)

«به خاطر داشتن درآمد و تهیه مواد ارتباط داشتم حسی به رابطه نداشتم

پول می‌خواستیم» (کد ۴)

سویه دیگر برای شکل‌گیری خانواده نابسامان ازدواج نادرست و انتخاب غلط است. در بعضی موارد ازدواج نادرست به دلیل سن کم دختر است که بدون دریافت نظر وی و گاهی با تحمیل خانواده رخ داده است. در بعضی موارد هم مورد اغفال مرد قرار گرفته و دقت نظر کافی در انتخاب صورت نگرفته است:

«۱۴ سالگی ازدواج کردم. پدرم منو داد به پسرعموم که معتاد بود البته ما

نمی‌دونستیم معتاده» (کد ۵)

«پدر و مادرم در ۸ سالگی در تصادف فوت شدند عموم سرپرستی ما رو به

عده گرفت زن عموم اذیت می‌کرد عموم ۱۳ سالگی منو شوهر داد به یه

معتاد» (کد ۱)

سویه احتمالی دیگر که موجب شکل‌گیری خانواده نابسامان می‌شود طلاق والدین است. هنگامی که در خانواده دارای فرزندان با سنین پایین طلاق رخ می‌دهد احتمال نامشخص بودن وضعیت فرزندان و عدم تأمین نیازهای اولیه و نیز فقدان توجه و عاطفه والدین افزایش پیدا می‌کند:

«من بچه بودم که والدینم طلاق گرفتند مامانم ازدواج کرد من موندم با

پدرم که معتاد بود» (کد ۶)

رخداد طلاق در نسبت با زنان مطلقه هم می‌تواند عامل پدیدایی خانواده نابسامان باشد. از آنجا که زن بعد از طلاق حمایت عاطفی و مالی خود را از دست می‌دهد در برخی موارد در تأمین نیازهای اولیه مربوط به خانواده و در نتیجه شاخصه‌های خانواده نابسامان دچار اشکال می‌شود:

«وقتی ازش جدا شدم نتونستم برگردم پیش خانوادم، رفتم پیش یکی از

دوستام» (کد ۲)

«دیگه از دستش خسته شدم طلاق گرفتم بعد از طلاق مرد می‌وردم خونه

خودم» (کد ۵)

از دیگر مؤلفه‌های شکل‌گیری خانواده نابسامان عدم مراقبت و نظارت است. در برخی موارد که به دلایل اقتصادی، فرهنگی و آسیب‌های اجتماعی پدیدآمده زمینه نظارت به‌ویژه بر فرزندان از بین می‌رود، فرزندان در معرض آسیب قرار می‌گیرند. این آسیب می‌تواند به دو نوع خودعامل به‌منظور رفع خلأهای خود در ارتباط با دیگران و یا به‌صورت سوءاستفاده دیگران به‌دلیل اطلاع از عدم مراقبت و نظارت در خانواده رخ دهد:

«۱۲سالگی از خونه فرار کردم پدر و مادرم با هم خوب نبودن، با مامانم

خوب نبودم» (کد ۳)

«امیر دوست پسر مامانم بود، همه رفته بودن بیرون، تو خواب امیر اومد

بهم تجاوز کرد، جرئت نکردم به مامانم بگم، بابام که زندان بود» (کد ۴)

«من پرستار مادر بیمارم بودم، برادرم اذیت جنسی می‌کرد، مامانم کاری

نمی‌کرد، هیچ‌کس به من توجه نداشت» (کد ۹)

دسته دیگر از بسترهای ورود به تن‌فروشی نداشتن چهارچوب و مذهب است. فقدان زمینه‌های چهارچوب‌مندی اخلاقی در روابط اجتماعی چه از منظر تقوای دینی و چه از منظر تعهد به خانواده نقش پررنگی در شکل‌گیری مقدمات ورود به مقوله‌هایی مانند روسپیگری دارد. وقتی در خانواده‌ای چهارچوب‌ها نقش تعیین‌کننده در تصمیم‌گیری‌ها ایفا نمی‌کنند یا چهارچوب و معیارها منطبق بر هنجارهای اجتماعی نیستند، احتمال

انحراف و کج‌روی بالا می‌رود. یکی از ملاک‌های اصلی برای آنکه افراد را در تصمیم‌گیری‌ها در موقعیت‌های مشابه متمایز سازد؛ معیارها و خطوط قرمزی هستند که افراد به آنها متعهد می‌باشند:

«مادرم می‌دانست من از چه راهی پول درمی‌آورم، اما مشکلی نداشت و

همین که هر روز پول می‌آوردم خوشحال بود. خودش اینکاره نبود اما

می‌گفت اگر جوان بودم می‌کردم این کار» (کد ۳)

از مؤلفه‌های اصلی در فقدان چهارچوب‌مندی اخلاقی، قبح‌زدایی است. هنگامی که فرد در مواجهه با ناهنجاری‌های اجتماعی و عبور از خطوط قرمز قرار می‌گیرد قبح‌انگاری و میزان قبح‌پنداری وی بسیار تعیین‌کننده خواهد بود. بسترهای القاء و آموزش هنجارمندی در این زمینه می‌تواند مؤثر باشد:

«شنیده بودم اگر زنی برای امرار معاش این کارو بکنه گناه نمی‌کنه.

ممکنه از نظر خیلیا زشت باشه ولی از نظر من که زشتی نداره» (کد ۲)

زمینه دیگری که می‌تواند مقدمه‌ساز ورود زنان به تن‌فروشی باشد، نداشتن سرپناه است. افراد به شکل طبیعی در خانواده از سرپناه برخوردارند. زنی که به هر دلیلی مشکل امنیت مکانی دارد برای تأمین این نیاز ابتدایی طبیعتاً بایستی آورده اقتصادی داشته باشد. این درحالی است که زنانی که در موقعیت چالش سرپناه قرار می‌گیرند عمدتاً پیش از این چالش با چالش اقتصادی و عدم درآمد حداقلی مواجه بوده‌اند. درچنین شرایطی زنانگی و جذابیت‌های مربوط به آن می‌تواند در مبادله دوسویه به‌عنوان بهره مالی بهادار و ارزشمند مطرح شده و به‌عنوان اولین سرمایه اقتصادی قابل‌عرضه مورد توجه گیرد. نحوه ورود و شکل‌گیری زمینه‌های مربوط به این موقعیت گاهی در ارتباط با سرشبهه‌های تن‌فروشی (خاله) است و گاهی با شکل‌گیری روابط فردی و موردی است. در حالت اول با توجه به بازاریابی شبکه‌ای که توسط سرشبهه‌های تن‌فروشی (خاله) شکل گرفته است حضور زنان با موقعیت فقدان مکان مناسب برای اقامت از مؤلفه‌های اصلی جذب سرشبهه‌ها محسوب می‌شود و خاله‌ها با در اختیار قراردادن مکان امن، غذا و مایحتاج ضروری پیشنهاد همکاری در خدمات تن‌فروشی را عرضه می‌کنند:

«اومدم تهران جا نداشتم، تو پارک می‌خوابیدم. با خاله آشنا شدم همه

چی از خاله بود خونه، غذا و ... درآمد من رو با هم نصف می‌کردیم» (کد

۸، کد ۷)

«دیگه خاله مثل مادر شده بود برام خلأهای خانواده رو جبران می‌کرد»

(کد ۲)

«چند سالی با خاله بودم چون شب اونجا بودم و غذا و اینام بود ترجیح

می‌دادم باهاش بمونم» (کد ۴)

در حالت دوم فرد یا افرادی بدون ارتباط شبکه‌ای صرفاً با برقراری رابطه موردی و با تأمین نیاز سرپناه و هزینه‌های اولیه زندگی در مقابل تن‌فروشی زمینه‌های شکل‌گیری روسپیگری حرفه‌ای در فرد را فراهم می‌آوردند.

«بعد از فرار همش اینور اونور بودم جا نداشتم با یکی دوست می‌شدم و

می‌رفتم خونس، ارتباط داشتم باهاش اونم هزینه‌های منو می‌داد» (کد ۳)

همه آنچه که در مرحله اول به‌عنوان ورود مطرح شد به‌مثابه ضربه‌های کوچک مستمری هستند که اگرچه نقش علت تامه در ورود به روسپیگری را ندارند ولی زمینه‌ساز قوی و مؤثری برای تداوم و استمرار این مقوله و تبدیل آن به عادت یا حرفه در فرد می‌باشند.

استمرار

مرحله دوم یعنی استمرار به مؤلفه‌ها و عوامل تعمیق و تداوم روسپیگری در فرد می‌پردازد. در مرحله اول ضربه‌های کوچک مستمر زمینه ورود را فراهم می‌کردند. طبعاً عمل تن‌فروشی به‌دلیل قبح اجتماعی فراوان به‌ویژه در جامعه ایرانی در هر زمان و هر شرایطی به‌صورت طبیعی دافعه خود را خواهد داشت. این قبح اجتماعی که عموماً با کراهت و انزجار نوعی که در ذات عمل به‌ویژه در زنان همراه است برای استمرار نیازمند کشاننده‌های قوی است. این کشاننده‌ها مؤلفه‌های تداوم را شکل می‌دهند.

از مهم‌ترین دلایل مانایی در روسپیگری نداشتن خانه‌ای امن است. زنی که به هر دلیلی از خانه‌ای امن بی‌بهره است پناهگاه خود برای بازگشت را از دست می‌دهد و طبیعتاً اولین گزینه‌های موجود را انتخاب می‌کند تا از آوارگی و بی‌پناهی نجات پیدا کند. چنانچه در مرحله اول بیان شد فقدان سرپناه خود عامل مؤثری برای ورود است؛

قدرت عاملیت این مؤلفه علاوه بر ایجاد در بقا نیز بسیار مؤثر خواهد بود و تا زمانی که سرپناه برای فرد وجود نداشته باشد نیاز ابتدایی وی تأمین نشده و وادادگی به روسپیگری ادامه خواهد داشت. این نیاز هم می‌تواند از سوی سرشبکه‌ها (خاله) تأمین شود و هم از سوی شریک جنسی رقم بخورد:

«جای امن باشه من نمیرم سراغ تن‌فروشی» (کد ۷)

«ب» که سال‌ها تجربه واسطه‌گری در تن‌فروشی را داشته است می‌گوید:

«اگر صد تا خانه امن مثل این خوابگاه (گرمخانه) بود، این همه زن وارد

این کار نمی‌شدند. خیلی‌ها از سر بی‌جایی می‌رن سراغ این کار» (کد ۲)

از دیگر دلایل استمرار و تداوم روسپیگری تأمین نیاز عاطفی است. بر این اساس زنانی که اقدام به تن‌فروشی می‌کنند با مشاهده اولین روزه‌های عاطفی در روابط خود تمایل زیادی به ادامه ارتباط پیدا می‌کنند. با توجه به خلأ شدید عاطفی، دریافت محبت و عاطفه اندک زنان روسپی را وادار به ادامه رابطه و استمرار تن‌فروشی می‌کند. این دریافت عاطفه ممکن است از سوی سرشبکه‌ها (خاله) صورت گیرد یا از سوی فردی که مشوق تن‌فروشی است رخ دهد و یا شریک/شرکای جنسی در آن نقش مؤثر داشته باشند:

«پول منو دوست داشتن، منم پول می‌گرفتم می‌دادم به اونا که ازم راضی

باشن. اگه یه روز پریود بودم و نمی‌تونستم برم، مامانم ناراحت بود» (کد ۳)

«خاله واقعا جای خانواده رو برای من پر کرده بود» (کد ۲)

«در روابط بیشتر دنبال محبت و عاطفه می‌گشتم، پول خیلی برام مهم

نبود» (کد ۱۰)

گاهی این روزه‌های محبت و عاطفه سویه احترام‌آمیز هم پیدا می‌کند که نوعاً برای زنان تن‌فروش جذاب می‌باشد. با توجه به رفتارهای غیرمحترمانه و گاهی تحقیرآمیزی که از سوی مشتریان در این گونه روابط رایج است، مواجهه با اولین نشانه‌های احترام و توجه می‌تواند رغبت به تداوم ارتباط را در فرد ایجاد کند:

«این مشتری‌ها چنان با احترام و محبت با من برخورد می‌کردند که با

اینکه سه نفر بودند من دوست داشتم باهاشون برم. محبتی که قبلمش

شبیهش رو ندیده بودم» (کد ۲)

از دیگر عوامل امتداد روسپیگری از منظر زنان تن‌فروش، احساس رهاشدگی و طردشدگی اجتماعی است. چنانچه در عوامل ورود به روسپیگری توضیح داده شد وجود خانواده نابسامان نقش زمینه‌ساز برای ورود به تن‌فروشی را دارد. از کارکردهای اصلی خانواده نظارت و مراقبت است. افراد در درون خانواده حس تعلق و نظارت‌پذیری پیدا می‌کنند. هنگامی که حضور خانواده بسامان به مدت طولانی از بین می‌رود احساس رهاشدگی و طردشدگی جایگزین آن می‌گردد و نوعی وادادگی را در فرد به‌دنبال خواهد داشت:

«خانواده اصلاً براشون مهم نیست من دارم چی کار می‌کنم» (کد ۹)

«بعد از طلاق رفتم با دوستم زندگی کردم نمی‌تونستم برگردم خونه

پدری» (کد ۲)

یکی دیگر از دلایل امتداد در اقدام به تن‌فروشی نوع و سبک درآمد است. روش درآمد از تن‌فروشی در برابر سایر روش‌ها آسان‌تر و کم‌هزینه‌تر است. این نوع از درآمد بدون سرمایه‌گذاری، بدون هزینه‌های جانبی، سهل‌الوصول‌تر از دیگر مشاغل و در موارد بسیاری همراه با درآمد بالاتر از درآمد سایر مشاغل در دسترس است:

«پول تو خانواده ما خیلی مهم است، مهم نیست از کجا دربیاری اما مهمه

داشته باشی» (کد ۳)

«حدود ۵ سال پیش ۶-۷ تومن روزی درمیوردم، خیلی پول برام مهم بود»

(کد ۶)

نکته قابل توجه در خصوص این سبک درآمد، عامل انگیزشی نسبت به این‌گونه درآمدهاست. اگرچه برخی اندیشمندان علوم اجتماعی فقر و نابرابری اقتصادی را از عوامل اصلی بروز و تداوم روسپیگری می‌دانند (مدنی قهفرخی ۱۳۹۶: ۲۰۲) لکن به‌نظر می‌رسد صرف فقر نمی‌تواند کشاننده قدرتمندی برای ورود به این حرفه باشد. همان‌طور که یافته‌های این پژوهش فقر را به‌عنوان عامل ورود به تن‌فروشی نشان نداد، در فرآیند امتداد و استمرار آن نیز فقر و نیاز اقتصادی به عنوان عامل اصلی یافت نشده است؛ بلکه آنچه به‌دست می‌آید علاقه و انگیزه قوی تن‌فروشان برای دستیابی به درآمد بیشتر و سریع‌تر است. درآمدی که ابزاری برای ساخت نوعی سبک زندگی رفاه‌طلبانه و متمولانه خواهد بود:

«خیلیا میان پول بیشتر دربیارن، من خودم روزی یه تومن درآمد بود،

سفرهای خارجی می‌رفتم و همه رو شب عید خونم دعوت می‌کردم، برای خودم برو بیایی داشتیم» (کد ۲)

«اصرار داشت من برم برنامه برای کسب درآمد، وامیستاد کنار خیابون که من برم سوار ماشین بشم.» (کد ۴)

از جنبه‌های قابل توجه در این نوع درآمدزایی آنست که با توجه به سهولت دستیابی و میزان درآمد بالا از یک سو و عدم جایگزینی منبع درآمدی پایدار از سوی دیگر، نوعی عادی‌نگاری و عادت به آن در برخی افراد پدید می‌آورد. این وضعیت که وابستگی به وضع موجود و نبود راهکار جایگزین است استمرار و تداوم فعالیت را شکل می‌دهد: «اصلاً برام زشت نبود. شنیده بودم اگه زنی برای گذران زندگی تن‌فروشی کنه، گناه نداره» (کد ۲)

«دیگه عادت کرده بودم، پول خوب درمی‌وردم. مواد منو سر کرده بود» (کد ۴)

از دیگر مؤلفه‌های به‌دست آمده تأمین نیاز جنسی است. اگرچه نیاز جنسی در شروع اقدام به تن‌فروشی و به‌عنوان عوامل ورود به آن در هیچ‌یک از روایت‌ها مطرح نشده نبود اما به‌نظر می‌رسد در تداوم روسپیگری قابل‌ملاحظه است. میزان تأکید مشارکت‌کنندگان بر اهمیت نیاز جنسی و ایجاد انگیزه مانایی در این‌گونه روابط کمتر از سایر موارد بود، اما به همان میزان حداقلی قابل توجه است. یکی از مؤلفه‌هایی که زنان روسپی را در این نوع روابط ماندگار می‌سازد لذت و نیاز جنسی است که در بعضی از انواع روابط یا در ارتباط با یک نفر تأمین می‌شود. معمولاً در گزارش این زنان از ارتباط جنسی با همسر سابق خود عدم رضایت مشاهده می‌شود و زمانی که در چنین روابطی احساس لذت پدید آمده و نیاز جنسی تأمین می‌شود انگیزه تداوم ارتباط تقویت می‌گردد:

«ازشون خوشم اومد، دوست داشتم باهاشون بخوابم» (کد ۲)

«تو پارک منتظر مشتری بودم، باهاش آشنا شدم، دیگه بعدش باهاش رابطه داشتم و دوست داشتم» (کد ۹)

«شوهرمو دوست نداشتم لذتی از رابطه باهاش نداشتم» (کد ۴)

«وسط کار خیاطی، مرخصی می‌گرفتم می‌رفتم با دو تا افغانی بودن، رابطه داشتم لذت هم می‌بردم برمی‌گشتم سرکار» (کد ۹)

خروج

در مصاحبه با مشارکت‌کنندگان، موارد متعددی یافت شد که روسپیگری را رها کرده و به روابط سالم بازگشته بودند. مواردی نیز همچنان به تن‌فروشی ادامه می‌دادند اما تجربه ترک تن‌فروشی در دوره‌ای از زندگی‌شان را داشتند. برخی هم سبک روابط خود را تغییر داده و میزان آن را کاهش داده بودند. مواردی هم شرایطی را مورد تأکید قرار می‌دادند که در صورت تأمین آن تن‌فروشی را کنار خواهند گذاشت. همه این موارد رهیافت‌هایی را در جهت خروج از روسپیگری و احیاء این افراد ارائه می‌دهند.

براین اساس یکی از ابتدایی‌ترین مواردی که در صورت تأمین آن، زمینه خروج زنان از تن‌فروشی را فراهم می‌کند تأمین نیازهای اولیه و ضروری زیستی است. نیاز به مکان امن و غذای گرم نخستین نیاز این افراد است که عدم تأمین آن، اساساً امکان بررسی سایر وجوه را از بین می‌برد:

علیزاده (مددکار و مسئول خانه سپیده هدایت): اینجا دکه‌ای بود پشت

همین مرکز که زن‌ها به خاطر یک لیوان چای گرم تن‌فروشی می‌کردند.

«اومدم تهران همه چیز فروخته بودم. تو پارک بودم. پول نداشتم و

تن‌فروشی می‌کردم. الان که اومدم خوابگاه میرم ولی روزی یه بار. بخشی

از پولو میدم به مواد بقیشو ذخیره می‌کنم بتونم خونه بگیرم. اینجا غذا و

جای خواب دارم» (کد ۱)

«وقتی محیط امن دارم، غذا دارم، تأمین می‌شم، حاضر نیستم برگردم به

اون شرایط» (کد ۲)

در این میان حمایت مالی هدفمند از این افراد می‌تواند در بازگشت و انصراف از

روسپیگری کاملاً مؤثر واقع شود. این حمایت مالی می‌تواند به انحاء مختلف توسط

«مامانم بهم پول میده الان پانسیون هستم، دیگه تن‌فروشی نمی‌کنم»

(کد ۶)

«من لنگ پولم اگه کسی پول بده نمیرم خب..» (کد ۷)

ایجاد علقه عاطفی و برقراری رابطه‌ای سالم در بازگشت زنان روسپی مؤثر است. این

تعلق عاطفی می‌تواند در قالب ازدواج رقم بخورد و یا آشنایی و ارتباط با فردی که

جایگزین ازدواج رسمی بوده ولی به دلیل علقه ایجاد شده به شکل ارتباط انحصاری باشد. گاهی برای برخی به دلیل عدم انقطاع کامل از خانواده سابق یا تعلق به فرزند یا فرزندان، تبدیل به انگیزه‌ای قوی برای بازگشت می‌گردد. در برخی دیگر ارتباط اثربخش و عاطفی با مددکار که نقش حمایتی قوی دارد خود تبدیل به انگیزه‌ای جدی برای بازگشت می‌شود:

«وقتی ازدواج کردم دیگه نرفتم سراغش. شوهرمو دوست داشتم» (کد ۳)

«او (مسئول خانه سپیده هدایت) دوست نداره من برگردم به اون قبل،

دوست نداره «ب» از دست بره» (کد ۲)

«تا وقتی با اون پسره بودم تن فروشی نمی‌کردم، قرار بود با هم ازدواج

کنیم» (کد ۹)

«خانواده‌م هیچ‌وقت پشتمو خالی نکردن. دیگه برگشتم» (کد ۱۰)

یکی از عوامل خروج از تن‌فروشی، بازگشت به چهارچوب‌های اخلاقی و تقیدات فردی به‌ویژه باورمندی مذهبی است. زنانی که از زمینه‌های باورمندی دینی به‌ویژه در خانواده برخوردارند نه تنها گاهی در میانه راه امکان بازگشت آنها فراهم شده و زمینه‌زایی پیدا می‌کنند بلکه گاهی در ابتدا و در مواجهه با عوامل پیش گفته ورود به تن‌فروشی نیز قدرت مقابله و خودنگهداری می‌یابند. بعضی از مشارکت‌کنندگان پس از پرتنگ شدن مذهب در زندگی‌شان امید دوباره به زندگی پیدا می‌کنند و در تلاش برای جبران گذشته برمی‌آیند:

«الان نمی‌رم برای رابطه، ترک کردم، هیچ‌کس هم نفهمه خودم که

می‌فهمم، زشته» (کد ۴)

«شوهرم باعث شد بود بی‌قید شده بودیم الان دوباره به خدا برگشتم.

خانواده من مذهبی بودن» (کد ۱۰)

یکی از مؤلفه‌های برجسته در بازگشت زنان تن‌فروش، احیاء حس خودارزشمندی در آنان است. زنانی که تن‌فروشی می‌کنند در اغلب موارد به نوعی رهایی از خود و بی‌اهمیتی به خود و هرآنچه که مربوط به آن می‌باشد مانند سلامتی بدن، عزت نفس و... می‌رسند. هنگامی که در موقعیت توجه به خود و همه انواع عوارض مربوط به آن قرار می‌گیرند زمینه ایجاد نگرش مثبت و ارزشمند به خود را پیدا می‌کنند. این مقدمه

می‌تواند زمینه برگشت‌پذیری را برای آنان فراهم نماید:

«شخصیت خیلی با ارزشه، دیگه اصلاً سراغش نمی‌رم. عزت دارم» (کد ۶)

از زمینه‌های شکل‌گیری احساس خودارزشمندی توجه به بدن و سلامت جسمی است. با توجه به اینکه اقتضای روسپیگری و روابط جنسی غیرکنترل شده عوارض جسمانی و بروز بیماری‌های مختلف از جمله بیماری‌های مقاربتی است، هنگام توجه دوباره به این مقوله و ارزش‌گذاری برای آن زمینه ترک تن‌فروشی در افراد پدید می‌آید. به‌ویژه اگر تجربه بیماری هم در افراد وجود داشته باشد:

«می‌ترسم مریض بشم و دیگه خوب نشم» (کد ۷)

موضوع بارداری و واهمه از آن هم می‌تواند سویه‌ای از توجه به خود و بدن خود باشد. نگرانی از این مسئله اگرچه در غالب روابط روسپیگری وجود دارد اما عبور از تهور در آن و توجه به پیامدهای آن می‌تواند موجب بازگشت‌پذیری افراد شود:

«می‌ترسم باردار بشم و گرنه کار با خاله درآمدش خوب بود» (کد ۷)

تجربه روابط مخاطره‌آمیز می‌تواند در بازگشت افراد مؤثر واقع شود. احتمال خطرات جانی که در این‌گونه روابط وجود دارد به‌ویژه در خصوص زنانی که مورد خشونت قرار گرفته یا مسموم شده‌اند که پولی نگیرند می‌تواند موجب تصمیم به ترک روسپیگری شود. اگرچه یکی از علل شکل‌گیری پدیده‌هایی مانند سرشبکه (خاله) در چرخه خدمات روسپیگری همین تأمین امنیت جانی زنانی است که اقدام به تن‌فروشی می‌کنند؛ اما در هر حالت نافی خطرات معمول در این فرآیند نیست:

«کم می‌رم می‌ترسم بلایی سرم بیارن، از وقتی راننده منو برد کرج خیلی

ترسیدم؛ نمی‌رم» (کد ۹)

شاید بتوان برجسته‌ترین سویه احساس خودارزشمندی را توجه به عزت نفس دانست. شخصیت زنان در این‌گونه روابط نوعاً مورد تحقیر می‌شود. مواجهه خشونت‌آمیز، غیرعادلانه، همراه با اهانت و عدم ایفاء تعهد مالی برخلاف قرارداد موارد رایجی هستند که افراد در این‌گونه روابط تجربه می‌کنند. این خود زمینه‌ای برای ایجاد احساس شیء‌شدگی و ابزارانگاری در فرد را به‌وجود می‌آورد. زن فاقد هرگونه ارزش شخصیتی و اجتماعی شده و صرفاً به‌عنوان کالای جنسی مورد توجه واقع می‌گردد:

«دیگه دلم نمی‌خواد برم، پول خوب نمیدن یه وقت به جاش لباس میدن،

لباس می‌خوام چی کار» (کد ۹)

«تو کار با خاله، کم پول میدن، اذیت می‌کنن، دیگه با خاله‌ها کار

نمی‌کنم.» (کد ۳)

در بسیاری از گزارش‌های زنان روسپی عدم لذت از رابطه جنسی موضوعی است که خود عاملی برای توجه به این نگرش ابزارانگارانه و در نتیجه تنفر از آن است. این که دیگران صرفاً به دنبال خریداری سرمایه جنسی زن بوده و شخصیت او و تمایلات او برای آنها اهمیت نداشته باشد و حتی حق اعتراض و شکایت از آن را نیز نداشته باشد می‌تواند زمینه انصراف و بازگشت از آن را فراهم آورد:

«من هیچ لذتی از رابطه نمی‌برم فقط به پول فکر می‌کنم.» (کد ۱)

در این میان گاهی مؤلفه‌های دیگر که حاکی از تجربه مفید بودن و مولد بودن در مقطعی از زندگی است می‌تواند به بازگشت کمک کند. عبور از تمرکز بر درآمد و تأمین نیازهای اولیه و شکل‌گیری احساس بهره‌وری در زندگی به‌ویژه در ارتباط با دیگران نقش مؤثری در زمینه احیاء این افراد دارد. این تجربه می‌تواند در موقعیت‌هایی همچون کمک به دوستان در ترک اعتیاد یا بازگشت از تن‌فروشی و یا مجموعه خدمات مددکارانه و داوطلبانه شکل گیرد:

«من احساس نیاز به مفید بودن می‌کنم و اینجا این نیازم تأمین میشه،

وقتی نقش مددیار را ایفا می‌کنم.» (کد ۲)

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل بازگشت از روسپیگری یا ادامه آن براساس روایت زنان روسپی شهر تهران صورت گرفت. بررسی تحلیل روایت زنان روسپی از بازگشت یا عدم بازگشت از تن‌فروشی بیانگر سه مرحله است: مرحله اول ورود، مرحله دوم ابقا و وادادگی و مرحله سوم بازگشت و انصراف.

در مرحله اول عوامل و مؤلفه‌های ورود به‌مثابه ضربات کوچک مستمری ایفاء نقش می‌کنند که در کنار یکدیگر و گاهی به‌طور جداگانه در شروع اقدام به تن‌فروشی مؤثرند.

نابسامانی خانواده به‌عنوان اولین و زیرساختی‌ترین زمینه ورود به تن‌فروشی شناخته می‌شود. یادگیری تن‌فروشی نوعاً از محیط‌های اجتماعی به‌ویژه خانواده آغاز می‌شود. خانواده اصلی‌ترین نهاد اجتماعی است که الگوهای ارزشی را به فرد انتقال می‌دهد و بر شکل‌گیری هویت و معناپردازی آن تأثیرگذار است (Berger, 1967: 20). وجود مشکلات در روابط درون خانواده، ناپایداری مالی، استفاده ابزاری از اعضای خانواده برای تأمین مواد مخدر و مشروبات الکلی یا تنش‌های روانی حاد می‌تواند باعث ایجاد فشار روانی در اعضای خانواده شود. در این‌گونه خانواده‌ها کارکردهای موردانتظار خانواده از بین رفته و الگوهای مثبت در خانواده به‌عنوان اولین محیط اجتماعی فراگیری الگوها و ارزش‌ها دریافت نمی‌شود. اگر خانواده قادر به ارائه الگوهای سازنده و مثبت به فرزندان خود نباشد زمینه آنکه افراد به‌دنبال تأمین نیازهای شخصی و رهایی از مشکلات خانواده از طریق تن‌فروشی باشند فراهم می‌شود (Berger, 1967: 21). مطالعات نشان داده است کودکانی که ایجاد علقه عاطفی مطلوب را با والدین یا مراقبان خود تجربه می‌کنند، احتمال آنکه در بزرگسالی به مشکلات روانی و اجتماعی مانند روسپیگری و رفتارهای جنایی دچار شوند، کمتر است (Bowlby, J. 1982, 65). کوهن نیز ضمن بررسی رفتارهای دلالتی و گروهی در جوامع شهری، به بررسی عوامل مختلفی که به روسپی شدن افراد در جامعه منجر می‌شود پرداخته و تأثیر نقش پدری و مادری و ارتباطات خانوادگی را بر روسپی شدن افراد بسیار مؤثر می‌داند (Cohen, 1955: 32).

چهارچوب‌مندی اخلاقی و مذهبی یکی دیگر از عواملی است که می‌تواند در سختی‌ها و مشکلات مانعی برای انتخاب‌های غلط باشد. اگر معیار و چهارچوب یا مذهب نباشد، احتمال آنکه افراد با اندک فشاری به کج‌روی‌های اجتماعی نظیر تن‌فروشی روی بیاورند بالاست. دیدگاه «جامعه‌پذیری مذهبی»^۱ به بررسی تأثیر مذهب و ارزش‌های دینی بر رفتارها و ارتباطات اجتماعی می‌پردازد. براین اساس افرادی که پایبندی بیشتری به‌ویژه نسبت به تعالیم دینی دارند از رویکردهای مذهبی و اخلاقی برای پیشگیری از روسپیگری و رفتارهای غیراخلاقی استفاده می‌کنند و سبب می‌شود در مواجهه با فرصت‌های روسپیگری، تصمیم‌هایی بگیرند که با ارزش‌ها و تعالیم دینی آنها سازگار باشد (Kerley & Tewksbury, 2012: 93).

چنانکه بررسی روایت مشارکت‌کنندگان در این پژوهش نشان داد یکی از مؤلفه‌های اصلی ورود به تن‌فروشی تأمین نیازهای ضروری به‌ویژه سرپناه و مکان امن است. یکی از نظریاتی که به بررسی ارتباط بین تأمین نیازهای ضروری مانند مکان و پناه و روسپیگری پرداخته است، نظریه «رضایت محیطی»^۱ است. این نظریه براساس فرضیه‌ای استوار است که افرادی که نیازهای اساسی خود را به‌خوبی تأمین می‌کنند، احتمالاً کمتر به روسپیگری روی خواهند آورد. بر این اساس هر چه فرد بیشترین نیازهای ضروری مانند مکان مناسب برای زندگی و پناهگاه، امنیت و ارتباط اجتماعی را تأمین کند، احتمال وقوع روسپیگری و اقدامات غیراخلاقی کمتر خواهد بود. به عبارت دیگر ارتباط مستقیم بین رضایت محیطی و روسپیگری وجود دارد؛ زیرا رضایت از محیط زندگی و تأمین نیازهای ضروری می‌تواند به‌عنوان عاملی محافظتی علیه روسپیگری عمل کند (Van Voorhis & others, 2015: 49).

مرحله دوم مرحله‌ای است که فرد تن‌فروشی را می‌پذیرد، ادامه می‌دهد و ممکن است سال‌ها در این مرحله باقی بماند. یکی از عوامل استمرار روسپیگری فقدان سرپناه و مکانی امن است. چنانکه پیش‌تر ذکر شد فقدان سرپناه خود عامل مؤثری برای ورود است؛ قدرت عاملیت این مؤلفه علاوه بر ایجاد، در بقاء نیز بسیار مؤثر خواهد بود و تا زمانی که سرپناه امن برای فرد وجود نداشته باشد نیاز ابتدایی وی تأمین نشده و داداگی به روسپیگری ادامه خواهد داشت. مید^۲ یکی از جامعه‌شناسانی است که به بررسی نقش محیط اجتماعی، از جمله نیازمندی‌های اقتصادی در تشکیل و تداوم روسپیگری افراد می‌پردازد. نتایج پژوهش‌های وی نشان می‌دهد شرایط اقتصادی پیرامونی و عدم تأمین نیازهای اولیه می‌توانند بر شکل‌گیری و استمرار رفتارهای ناهنجار اجتماعی از جمله تن‌فروشی تأثیرگذار باشند. براین اساس اگر فرد در یک محیط اقتصادی فقیر بزرگ شود، ممکن است به دنبال راه‌هایی برای برطرف کردن نیازهای اولیه اقتصادی خود باشد که در بسیاری از موارد به رفتارهای تن‌فروشی منجر شود (Mead, 1934: 41).

از جمله پرسش‌هایی که در روایت مشارکت‌کنندگان مورد بررسی قرار گرفت نقش

1. Environmental Satisfaction Theory

2. Mead, G. H

عامل اقتصادی در گرایش به تن‌فروشی و ماندگاری در آن است. در تحقیقات برخی اندیشمندان علوم اجتماعی بر نسبت مستقیم میان فقر اقتصادی و روسپیگری تأکید شده است (مدنی قهفرخی، ۱۳۹۶: ۲۰۳). دورکیم نوسانات اقتصادی را یکی از علل مهم کجروی در جامعه می‌داند. بدین‌گونه که در زمان بحران و کساد، فقر و بیکاری افزایش می‌یابد و از دلگرمی افراد کاسته شده و روحیه آنان تضعیف می‌گردد. با کاهش میزان درآمد و سستی بنیان اقتصادی جوامع جرائمی چون روسپیگری افزایش می‌یابد (فرجاد، ۱۳۷۴: ۱۲۳). کوئینگ در تکمیل نظریه دورکیم چنین می‌گوید: فقر به‌تنهایی یک عامل ثبات‌بخش است، اما اگر در مقابل تصویر ثروت و یا آرزوهای بلندپروازانه رفاه ارائه شوند، در آن صورت فقر غیرقابل تحمل می‌شود و رفتارهای انحرافی و نارضایتی اجتماعی رشد می‌کند. بر این اساس رواج لوکس‌گرایی بی‌پشتوانه در سال‌های اخیر در ایران می‌تواند به‌عنوان یکی از ریشه‌های این پدیده مطرح گردد. اختلاف طبقاتی موجود در جامعه در کنار انگیزه قوی برای کسب رفاه اجتماعی، موجب می‌شود تا برخی از زنان انگیزه خود را از طریق فروش تن به عمل تبدیل کنند (دادخواه، ۱۳۸۴: ۴-۳). آنچه که یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد آنست که تأثیرگذاری مؤلفه نیاز مالی و نابرابری اقتصادی در نقطه آغاز تن‌فروشی در سطح عاملیت نیست و اگرچه ممکن است در حد مقدمه‌ها و زمینه‌های اولیه نقش‌آفرین باشد اما در گزارش روایت زنان تن‌فروش به‌عنوان علت ورود شناخته نشده و نمی‌تواند کشاننده قدرتمندی برای ورود به این حرفه باشد. لکن در ادامه و در مرحله دوم نقش عامل اقتصادی پررنگ شده و در گزارش روایت‌های مربوط به مرحله دوم به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی در نظر گرفته شده است. بر این اساس عامل اقتصادی در زمره عوامل امتداد و مانایی در روسپیگری است. نکته قابل توجه در خصوص این مؤلفه، علت‌یابی اصلی انگیزشی نسبت به این‌گونه درآمدهاست. اگرچه عامل اقتصادی را می‌توان از عوامل اصلی بروز و تداوم در نظر گرفت لکن به‌نظر می‌رسد همان‌طور که این پژوهش فقر را به‌عنوان عامل ورود به تن‌فروشی نشان نداد، در فرآیند امتداد و استمرار آن نیز صرف فقر و نیاز اقتصادی به‌عنوان عامل اصلی یافت نشده است؛ بلکه آنچه به‌دست می‌آید علاقه و انگیزه قوی تن‌فروشان برای دستیابی به درآمد بیشتر و سریع‌تر است. درآمدی که ابزاری برای ساخت نوعی سبک زندگی رفاه‌طلبانه و متمولانه

خواهد بود. بر اساس نظریه مرتون^۱ جامعه‌ای که تأکید زیادی بر موفقیت مادی دارد ثروت به‌عنوان یک هدف فرهنگی و اجتماعی شناخته می‌شود و از آنجا که قشر کوچکی از جامعه دسترسی گسترده‌ای به امکانات و اهداف مالی دارند و قشر وسیع‌تر دسترسی ناچیز، برای گروه مردم ابزار و اهداف با هم منطبق نیستند. این گروه هدف را مطلوب می‌دانند ولی امکان دسترسی بدان را ندارند در این صورت امکان دارد برخی افراد جهت رسیدن به اهداف خویش به راه‌های غیرقانونی چون روسپیگری روی آورند و بدین ترتیب پای‌بندی خود را نسبت به ارزش‌ها و اهداف جامعه یعنی ثروتمند شدن حفظ کرده ولی آن را از طریق ابزارهای تأیید نشده جست‌وجو کنند (کلانتری و دیگران، ۱۳۸۴: ۷۱-۷۰).

ازدیگر دلایل استمرار و تداوم روسپیگری تأمین نیازهای عاطفی است. بر این اساس زنانی که اقدام به تن‌فروشی می‌کنند با مشاهده اولین روزه‌های عاطفی در روابط خود تمایل زیادی به ادامه ارتباط پیدا می‌کنند. با توجه به خلأ شدید عاطفی، دریافت عاطفه اندک زنان روسپی را نسبت به ادامه رابطه و استمرار تن‌فروشی قانع می‌کند. تأمین نیازهای عاطفی برای این‌گونه افراد به شکل‌های مختلف امکان‌پذیر است. گاهی این رابطه عاطفی در تعامل با یک یا چند نفر شریک جنسی رخ می‌دهد و گاهی در ارتباط با برخی سرشبکه‌ها (خاله) شکل می‌گیرد.

از دیگر مؤلفه‌های مرتبط با روسپیگری مقوله نیاز جنسی است. اگرچه در پژوهش حاضر نیاز جنسی به‌عنوان عامل ورود به تن‌فروشی یافت نشد اما در تداوم روسپیگری قابل ملاحظه است. میزان تأکید مشارکت‌کنندگان بر اهمیت نیاز جنسی و ایجاد انگیزه تداوم تا اندازه‌ای قابل توجه است. یکی از مؤلفه‌هایی که زنان روسپی را در این نوع روابط ماندگار می‌سازد لذت و نیاز جنسی است که در بعضی از انواع روابط یا در ارتباط با یک نفر تأمین می‌شود. معمولاً زنانی که بر عامل لذت جنسی در استمرار روسپیگری تأکید کرده‌اند از ارتباط جنسی با همسر سابق خود اعلام عدم‌رضایت کرده‌اند و هنگامی که در چنین روابطی احساس لذت پدید می‌آید و نیاز جنسی تأمین می‌شود انگیزه تداوم ارتباط تقویت می‌گردد. محیط‌هایی که به سرکوب یا تضييع نیازهای جنسی منجر می‌شوند می‌توانند به مشکلات روسپیگری و اعتماد به نفس جنسی منجر شوند (Tolman & McClelland, 2011: 37).

1. Robert K. Merton

مرحله سوم که مرحله احیا فرد و خروج از روسپیگری است به عواملی اشاره می‌کند که به فرد کمک می‌کند از تن‌فروشی خارج شود. یکی از عواملی که زمینه‌ساز بازگشت فرد را فراهم می‌کند تأمین نیازهای ضروری مانند مکان و سرپناه است. چنانچه پیش‌تر گفته شد براساس نظریه رضایت محیطی فردی که در یک محیط امن و پایدار زندگی می‌کند و احساس امنیت و رضایت از محیط اطراف خود دارد، احتمالاً کمتر به روسپیگری نیازمند خواهد بود. زیرا او تمایل کمتری به جست‌وجوی راه‌های غیراخلاقی برای تأمین نیازهای خود خواهد داشت و ارتباطات مثبت و سازنده‌ای با اطرافیان خود را تجربه می‌کند. براین اساس با تأمین نیازهای ضروری افراد زمینه تن‌فروشی در افرادی که به این دلیل به روسپیگری ورود کرده‌اند از بین می‌رود.

دومین دسته از عوامل کمک‌کننده به بازگشت، علقه‌ها و حمایت‌های عاطفی است که در فرد از قبل وجود داشته و یا در ادامه شکل می‌گیرد. این تعلق عاطفی می‌تواند در فرزندی که از زندگی وی حذف نشده یا خانواده‌ای که همچنان منتظر بازگشت او هستند یا یک دوست یا مددکار و یا درمانگر متبلور شود. «نظریه پیوستگی»^۱ به بررسی ارتباط بین روابط عاطفی/تعلق عاطفی با پیشگیری از روسپیگری پرداخته است. این نظریه توسط جان بولبی^۲ و مری آینسورت^۳ به بررسی نقش ارتباطات عاطفی بین کودکان و والدین در تشکیل تعلقات عاطفی و تأثیرات آن بر رشد و توسعه آنها می‌پردازد. بنیادی‌ترین ایده در نظریه پیوستگی آنست که رابطه عاطفی میان کودک و والدین یا مراقبان آنها، ارتباطی اساسی برای توسعه روانی سالم و سازگاری اجتماعی در زمان بزرگسالی فرد است. براساس این نظریه، تعلق عاطفی به یک فرد محافظت‌کننده و ایمنی اضافی ارائه می‌دهد که می‌تواند فرد را از خطرهای روانی و اجتماعی، از جمله روسپیگری، حفظ کند (Bowlby, 1982: 57).

مؤلفه دیگری که در پژوهش حاضر به عنوان عامل خروج از تن‌فروشی یافت شد ایجاد نگرش مثبت به خود و در نتیجه اهمیت دادن به آن چیزی است که مربوط به خود است. افراد در فرآیند روسپیگری با تجربه‌های مختلفی از جمله تجربه‌های منفی و آسیب‌زا مواجه می‌شوند. برای تداوم در روسپیگری آنچه بیش از هر چیز دیگر از منظر

1. Attachment Theory
2. John Bowlby
3. Mary Ainsworth

فردی مؤثر است عدم توجه به آسیب‌های جسمی و روانی و پیامدهای آن در پرتو نوعی خودفراموشی است. در مقابل هنگامی که بهانه‌هایی برای خودآگاهی در این زمینه و توجه عمیق به آسیب‌های آن بر فرد به وجود می‌آید زمینه شکل‌گیری احساس خودارزشمندی و در نتیجه جایگزین‌هایی برای موقعیت تن‌فروشی فراهم می‌گردد. مواردی مانند ترس از بیماری و یا بارداری، خطرات جانی، سوءاستفاده و احساس ناامنی به واسطه روابط پرخطر می‌توانند منجر به توجه بیشتر به خود و رهایی از خودفراموشی شوند. همچنین عدم لذت از روابط جنسی و احساس ابزارانگاری در خوشگذرانی دیگران و ناتوانی از اعتراض و مدیریت موقعیت و تکرار این تجربه می‌تواند دلزدگی و تنفر از شرایط به وجود آمده را به زمینه‌ای برای بازگشت تبدیل کند. یکی از تبیین‌های صورت گرفته در این زمینه نظریه «یادگیری اجتماعی»^۱ است. این نظریه توسط آلبرت باندورا^۲ توسعه یافته است و به بررسی نقش مشاهده، تقلید و تقویت در شکل‌گیری رفتارها و احساسات فردی می‌پردازد. باندورا در تحقیقات خود به بررسی ارتباط بین احساس خودارزشمندی و روسپیگری پرداخته است. او معتقد است که احساس خودارزشمندی قوی می‌تواند از جمله عواملی باشد که افراد را مقاومت‌پذیرتر در برابر فرایند روسپیگری کند. به عبارت دیگر، افرادی که احساس خودارزشمندی قوی دارند و یا در موقعیت‌هایی این احساس را تجربه می‌کنند احتمالاً کمتر به فشارهای روسپیگری پاسخ می‌دهند و بیشتر به ارزش‌ها و اعتقادات شخصی خود پایبند می‌مانند (Bandura, 1977: 28). این احساس خودارزشمندی گاهی در کمک به دیگران و در فعالیت‌های خیرخواهانه بیشتر نمایان شده و به مولد بودن و ایجاد ارزش افزوده در فرد کمک می‌کند.

از عوامل دیگر کمک کننده به خروج از تن‌فروشی پررنگ شدن چهارچوب‌های ارزشی است. چهارچوب‌های ارزشی می‌توانند به دو شکل دینی و یا اخلاقی عاملیت داشته باشند. تعالیم دینی و حریم‌های مذهبی و نیز ارتباط با خدا می‌تواند به فرد کمک کند تا به بازتعریف روابط اجتماعی بپردازد. نظریه جامعه‌پذیری دینی به بررسی تأثیرات مذهب و ارزش‌های دینی بر رفتارها و ارتباطات اجتماعی فردی از جمله اثرات آن بر پیشگیری از روسپیگری پرداخته و نقش آن را در بازگشت از تن‌فروشی بسیار مؤثر

1. Social Learning Theory
2. Albert Bandura

می‌داند. افرادی که به تعالیم دینی پایبند هستند و ارتباط عمیقی با مراکز مذهبی دارند، تجربه و توانایی استفاده از روش‌های دینی و بازدارنده را برای پیشگیری از روسپیگری و رفتارهای غیراخلاقی می‌یابند (Kerley, & Tewksbury, 2012: 89). پایبندی‌های اخلاقی نوع دیگری از چهارچوب‌های ارزشی است که توجه به آنها در گزارش‌های مربوط به خروج از روسپیگری مشاهده شده است. «نظریه حریم»^۱ به بررسی نقش حریم شخصی در حفظ ارزش‌ها و اخلاقیات فردی و جلوگیری از نقض آنها توسط دیگران می‌پردازد. این نظریه معتقد است که داشتن یک حریم شخصی قوی و چهارچوب‌های اخلاقی و ارزشی به فرد کمک می‌کند تا از ورود دیگران به زندگی شخصی و زمینه‌سازی برای اقدام به روسپیگری جلوگیری کند. حریم شخصی ممکن است شامل محدودیت‌هایی برای دسترسی دیگران به اطلاعات شخصی یا مشارکت در فعالیت‌هایی باشد که می‌تواند حیات خصوصی فرد را نقض کند. بر این اساس افرادی که حریم شخصی خود را تقویت می‌کنند و به چهارچوب‌های اخلاقی و ارزشی پایبند هستند، احتمال بیشتری برای بازگشت از تن‌فروشی دارند و در مقابل افرادی که حریم شخصی ضعیفی دارند و به ارزش‌های اخلاقی کمتری پایبند هستند، بیشتر تحت فشار تداوم روسپیگری قرار می‌گیرند (Westin, 1967: 72).

پیشنهاد‌های سیاستی

براساس آنچه که در این مقاله به‌عنوان تحلیل بازگشت از روسپیگری یا ادامه آن به روایت زنان روسپی شهر تهران بیان گردید موارد زیر به‌عنوان پیشنهاد‌های سیاستی و راهکارهای اجرایی در این موضوع ارائه می‌گردد:

- با توجه به مقوله نابسامانی خانواده به‌عنوان اولین زمینه ورود به تن‌فروشی و شکل‌گیری زمینه‌های اولیه یادگیری آن در خانواده‌های نابسامان، پیشنهاد می‌گردد طراحی و اقدام مؤثر در زمینه شناسایی و غربالگری دختران دانش‌آموز دارای خانواده نابسامان به‌منظور مداخله‌های پیشگیرانه توسط مشاوران آموزش و پرورش با همکاری روانشناسان و درمانگران به‌ویژه روانشناسان بالینی و سازمان‌های ذی‌ربط در دستور کار قرار گیرد تا ضمن غربالگری کامل این دسته از دانش‌آموزان، اقدامات حمایتی مؤثر

انجام شود. همچنین ضروری است نظام مراقبت‌های ویژه در خصوص این دسته از دانش‌آموزان تدوین و به‌منظور جبران خلأهای مرتبط با خانواده، حمایت‌های اجتماعی خاص از جمله ارائه آموزش‌های لازم و ارتقای آگاهی و نیز مهارت‌های مؤثر در نظر گرفته شود.

در این خصوص طراحی پروتکل‌های مداخله مددکاری ویژه خانواده‌های نابسامان و اجرای آن و نظارت و پیگیری بعدی می‌تواند از آسیب‌های مربوط به این‌گونه خانواده‌ها بکاهد. در این راستا ضروری است براساس پروتکل تدوین شده آموزش‌های لازم به مددکاران منتخب که در زمینه خانواده فعالیت می‌کنند ارائه و ضمن برنامه‌ریزی منظم بر اجرای مناسب آن نظارت گردد.

- همان‌طور که نتایج این پژوهش نشان داد یکی از مؤلفه‌های اصلی ورود و استمرار در تن‌فروشی تأمین نیازهای ضروری به‌ویژه سرپناه و مکان امن است. پیشنهاد می‌گردد نسبت به سامان‌دهی مراکز نگهداری موقت و سامان‌سراها ویژه زنان آسیب‌دیده اقدام خاص صورت گیرد. براین اساس ضروری است ضمن اعمال نظارت بر اماکن موجود، طراحی ویژه در خصوص تأمین مراکز دارای استانداردهای لازم و به میزان کافی و دسترسی مناسب و با ایجاد سازوکار شناسایی زنان در معرض آسیب توسط سازمان‌ها و دستگاه‌های متولی صورت گیرد.

- یکی از دلایل استمرار و تداوم روسپیگری تأمین نیازهای عاطفی ذکر شد. همچنین وجود یک مراقب عاطفی به خروج افراد کمک بسزایی می‌کند. بر این اساس پیشنهاد می‌گردد اقدامات لازم در خصوص تأمین و آموزش شبکه مددکاران و همیاران اجتماعی به‌منظور مداخله و انجام مراقبت‌های عاطفی و حمایتی از زنان آسیب‌دیده صورت گیرد.

- با توجه به نقش نگرش مثبت به خود و نیز چهارچوب‌های ارزشی و تعالیم دینی در مرحله خروج پیشنهاد می‌گردد ارائه آموزش‌های لازم با محوریت دو مقوله یاد شده در بازاجتماعی کردن زنان مبتلا به تن‌فروشی در دستور کار قرار گیرد.

منابع

- انصاری، سارا و پروین افسرکازرونی و بنفشه غرایبی (۱۳۹۰) «اختلال‌های شخصیتی و شیوه‌های رویارویی در زنان روسپی»، مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، سال هفدهم، شماره ۱، صص ۷۱-۷۵.
- بگیان کوله‌مرزی، احمد (۱۴۰۱) «گرایش به رفتارهای بزهکارانه در نوجوانان با توجه به صفات تاریک شخصیت»، نشریه علمی انتظام اجتماعی، سال چهاردهم، شماره سوم.
- بلالی، اسماعیل و جمال خان‌محمدی و مجتبی هوشمندی‌یاور (۱۳۹۳) «بررسی عوامل درون خانوادگی مؤثر بر خانه‌گریزی دختران (مطالعه موردی: دختران خانه‌گریز و غیرخانه‌گریز شهر همدان)»، فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، صص ۱۲۵-۱۵۵.
- حمزه‌علی، ساناز (۱۳۹۴) «بررسی جامعه‌شناختی پدیده روسپیگری در شهر تهران»، کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی.
- دادخواه، ا (۱۳۸۴) عوامل مؤثر بر روسپیگری زنان در ایران، سایت جمهوری، صص ۱-۱۱.
- ربانی‌خوراسگانی، علی و فریبا قانع‌عزآبادی (۱۳۹۴) «بررسی تجارب زیسته زنان روسپی (مورد مطالعه: شهرهای یزد و اصفهان)» پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال چهارم، شماره پیاپی ۱۰، شماره دوم، صص ۴۹-۶۸.
- رفیعی، بی‌بی نیره (۱۳۹۹)، «بررسی شیوع اعتیاد جنسی و ارتباط آن با تروماهای دوران کودکی و احساس گناه جنسی در زنان روسپی مراجعه‌کننده به مرکز ارتقاء سلامت اجتماعی زنان مشهد»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه آموزش عالی شان‌دیز.
- زارعی‌دوست الهام و محمدکاظم عاطف وحید و سید اکبر بیان‌زاده و بهروز بیرشک (۱۳۸۶)، «مقایسه منبع کنترل، شیوه‌های مقابله و باورهای غیرمنطقی در زنان روسپی و عادی شهر تهران»، مجله روانپزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، سال ۱۳، شماره ۳، صص ۲۷۲-۲۷۹.
- شاردن، ژان (۱۳۳۵) سیاحتنامه شاردن دایره‌المعارف تمدن ایرانی، جلد اول، ترجمه محمد عباسی، تهران، مؤسسه مطبوعاتی امیرکبیر.
- صیدی، معصومه و اعظم غفوری و محمدرضا جلالی (۱۳۹۳) «بررسی ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های مقابله‌ای در سه گروه از زنان تن‌فروش، معتاد و عادی»، فصلنامه اعتیادپژوهی سوءمصرف مواد، سال هشتم، شماره ۲۹.
- فرجاد، محمدحسین (۱۳۷۴) آسیب‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی انحرافات، چاپ ششم، دفتر تحقیقات و انتشارات بدر.
- کرمانی، مهدی و حسین بهروان (۱۳۹۶) روسپیگری: تحمیل اجتماعی یا انتخاب شخصی؛ ارائه یک

تحلیل کیفی، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، تابستان، شماره ۱۲.
کلانتری، صمد و دیگران (۱۳۸۴) ارتباط فقر با قانون‌گریزی و شکل‌گیری آسیب اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۸، صص ۶۵-۹۰.
لاریجانی، مهسا و زهرا میرحسینی (۱۳۹۸) نیمه پنهان زندگی زنان تن‌فروش، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، شماره ۲۵.
محمدپور، احمد (۱۳۹۲) منطق و طرح در روش‌شناسی کیفی، تهران، جامعه‌شناسان.
مدنی قهفرخی، سعید (۱۳۹۶)، جامعه‌شناسی روسپی‌گری، بررسی آسیب‌های اجتماعی، چاپ چهارم، تهران، کتاب پارسه.
مسلمی بیدهندی، پ و ح. آقابخشی و الف. اسماعیلی (۱۳۹۲) نحوه تأمین نیاز عاطفی زنان از سوی مردان و نقش آن در روسپیگری زنان، پژوهش اجتماعی، ۱۹، (۶).
مهاجر، ف (۱۳۸۰) «فمینیست‌ها و مسئله روسپیگری» نشریه فصل زنان، شماره یازدهم، صص ۲۱-۳۳.

- Bandura, A. (1977) *Social Learning Theory*. Prentice Hall.
- Berger, P. L. (1967) *The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion*. Anchor Books.
- Bowlby, J. (1969) *Attachment and Loss: Attachment*. Basic Books.
- Cohen, A. K. (1955) *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*. The Free Press.
- Kerley, K. R., Copes, H., & Tewksbury, R. (2012) The role of religion in prison coping *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 28(1), 83-101.
- Mead, G. H. (1934) *Mind, Self, and Society: From the Standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.
- Monto, A. (2004) "Female Prostitution, Customers and Violence", *Journal of Violence Against Women*, Vol. 10, P. 160-188.
- Scott J. and Marshall G. (2005) *Oxford Dictionary of Sociology*. New York. Oxford.
- University Press.
- Tolman, D. L., & McClelland, S. I. (2011) Normative Sexuality Development in Adolescence: A Decade in Review, 2000-2009. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 242-255. doi:10.1111/j.1532-7795.2010.00726.x.
- Thompson, E. (1978) *The Poverty Of Theory And Other Essays*. London: Merlin.
- Van Voorhis, C. R., Cullen, F. T., & Mathers, R. A. (2015). "A meta-analysis of the predictors of delinquency among girls." *Journal of Youth and Adolescence*, 44(2), 356-371.
- Westin, A. F. (1967) *Privacy and Freedom*. Atheneum.